

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen

i

Bordingborg lærde Skole

i September 1828.

Om Skoledisciplin

— efter Mosche —

af

J. C. Westengaard,

Adjunct.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

"Alle diejenige Anstalten, welche die Schule trifft, um das Leben des Schülers in eine religiøse und sittliche Thätigkeit zu verwandeln, werden under dem Namen der Disciplin begriffen."

Bernhardi.

(Ansichten über die Organisation der gelehrten Schulen, S. 136).

Mange have klaget over, at Tidsaanden har opløst mange Indretninger, som vore Forfædre med Strenghed overholdt, at den har enten ganske ladet forsvinde mange Sædvaner, paa hvilke de satte den største Priis, eller dog gjort dem langt sjeldnere, da de forhen vare herskende, og gjort dem afhængige af en Enkeltts Billie, da de forhen vare Lov for Alle. Selv hvor dette ikke skete, fordi det dog var altfor synligt, at det kun kunde skee med den største Skade, bleve dog hine Sædvaners og Indretningers Baand løsere, og Midlerne til at fastholde dem ringere i Antal og svagere af Virkning. Jeg feiler vel neppe ved at antage, at dette blandt Andet ogsaa har været Tilfældet med Skoledisciplin. Hvo erkjender ikke her Tidernes Forskjel? Var ikke Strenghed i Disciplinen i den Grad almindelig, som

den nu vel kun findes hos faa Lærere? Hvormeget omfattede den i ældre Tider, og hvormeget mindre indbefattede den ikke siden? Hvor talrige og haarde vare ikke de Midler, ved hvilke man vidste at holde den opret i forrige Tider, og hvor indskrænkede i Antal, og hvor forskjellige med Hensyn til Maaden ere de ialmindelighed i vor Tid?

Dog vi ville ikke klage over Tidens Indflydelse; men heller ved denne Leilighed, efter den fortræffelige Mosche*), stræbe at oplyse vor Kreds om det Omfang, som Skoledisciplinen bør have, den Skikkelse, i hvilken den skal optræde, den Bigtighed, som den har og bestandig vil beholde, og endelig ogsaa de Midler, ved hvilke den kan naaes.

Det vil vel synes Mange, at jeg udstrækker Omfanget af Skoledisciplinen for vidt, naar jeg gjør Alt i Disciplens Liv, Vandel og Forhold, som hører til Skolens indre Maal, Alt, hvad der letter og beforder Underviisningen, fremmer Sædeligheden og beviser dens Tilværelse, til Gjenstand for Skoledisciplin.

*) "Ueber Schuldisciplin in Gymnasien, besonders in Rücksicht auf den Geist unseres Zeitalters, 1—4 St." 1803 og 1804. Efter disse 4 Programmer, der findes i "Mosche's ausgewählte deutsche Aufsätze und Reden, nebst dessen Leben und Charakter. Herausgegeben von Mathia und Eichhoff. Frankfurt am Main 1821", har jeg udarbejdet nærværende Indbydelseskrift, ved deels ligefrem at oversætte, deels forkortede eller forandre, passende til Tid og Sted.

Dog jeg kan ei andet, og man taler i Sandhed ikke om Disciplinen i en Skole, uden at man bemærker alt dette ved den, saameget det end synes at omfatte.

I en saadan Skole vente vi, for at begynde dermed, at Læretimerne ordentligen blive besøgte af Alle, som dertil ere forbundne; at det i intet Tilfælde overlades til Disciplens eget Godtbefindende, om han vil eller ikke vil besøge denne eller hiin Læretime; at ingen Discipel, ældre eller yngre, kan udeblive fra et saadant stadigt Besøg af Læretimerne, uden at blive bemærket, eller tør forsvømme dem, uden i Forveien at have Tillsidelse dertil. At der er fastsat en bestemt Tid til Læretimens Begyndelse og Ende, ansee vi for naturligt; men af Skoledisciplin forlange vi ogsaa, at alle dens Foster sønner ikke blot gjøre sig det til Pligt at være der til bestemt Tid, men ogsaa med herskende Overensstemmelse holde over Jagttagelsen af denne Pligt, og ikke at lade den krænke af Noget, uden igjen at føre ham tilbage til dens Jagttagelse. — Men træde vi ind i en saadan til Disciplin vænnet Skole og i dens Læseværelser og Læretimer; vi finde Orden og Digtighed ogsaa for Lærereis Ankomst; vi finde Orden og Stilhed endnu mere i Lærereis Nærværelse; vi finde Alle reenligt og anstændigt klædte; der mangler Intet i Læretimerne, hvad der med Hensyn til Underviisningen skulde være der; Ingen har forglemmt sine Bøger, Alle have forberedt sig, Enhver skrevet sin Stil. Disciplene maae sidde eller staae, tie eller tale, saa iagttagende de den udvortes Opmærksomhed paa, hvad der læres, og Agtelse imod Læreren. Heller ikke er det ligegyldigt for Skole:

disciplinen, hvortledes Disciple opføre sig mod Meddisciple; den afsønder al Boldsomhed og al Fornærmelse, den sørger for den udvortes Enighed og Bessedenhed i den Enes Opsørsel mod den Anden. Men Skoledisciplin har ogsaa Fordringer til Disciplen uden for Skolen. Den har Indflydelse paa Disciplenes Opsørsel overalt, hvor de vise sig som Disciple, til at bevirke Belanständighed og Sædelighed og Bessedenhed; den overseer derfor ikke deres Opsørsel paa Veien til Skolen og fra Skolen, ved offentlige Skolehøitideligheder o. s. v. — Den gaaer endnu videre. Fordi den veed, at det er raadeligere og sikkrere at forebygge Alt, hvad den ikke kan taale hos sine Disciple, end først, naar det viser sig, at gjøre Anstalt til dets Fordrivelse: saa seer den paa Alt, hvad der aabenbart er Disciplen skadeligt, eller let kan blive farligt for hans Bestemmelse som Discipel og for hans Sædelighed, og afværger det. Derfor taaler den ikke hos sine Disciple at besøge Gæstgiversteder til enhver Tid og i ethvert Selskab o. s. fr. Endelig er den ogsaa opmærksom paa virkelige Forseelser af dens Disciple imod gode Sæder, selv uden for Skolen, og den lader ikke disse ustraffede.

Det Omfang, vi saaledes give Skoledisciplinen, troe vi i Korthed at have udtrykt ved det Motto, hvormed vi have indledet denne vor lille Afhandling.

Dog seer jeg her en Indvending imøde. — Indskrænker ikke Skoledisciplinen, taget i dette Omfang, Forældrenes Magt? — Forældrenes Magt? — Jeg tænkte, Disciplin i dette Omfang just maatte være Forældrenes Villie, saasnart det lod sig bevise, at disse For-

dringer ere aldeles nødvendige, naar Skoleundervitsgens Hensigt skal opnaaes; og hvorledes kunde de troe deres Magt indskrænket, hvor der kun bliver holdt over Opfyldelsen af deres Willie? Hvo der vil Hensigten, hvor kan han forkaste Midlet? — Men jeg forstaaer, hvad man egenligen vil sige med denne Indvending; at Disciplinen paatager sig at sørge for, at der i Skolen og i Læretimerne hersker Orden, at Disciplene komme til rette Tid, især at de ikke gaae bort før Tiden, det, sige svage Forældre, finde vi os i; men at der ikke skulde forsømmes nogen Læretime! Naar nu Forældre havde bestemt deres Børn en Fornøielse? det skal altsaa ikke være Forældre tilladt? — Skoledisciplin er — hvad jeg snart videre vil udføre og anvende — ikke dødt Bogstav, men Aand rører sig deri; den maa ikke forvaltes med Jernhaand, men med Forstand. Den vil altsaa heller ikke her handle uden Hensyn til Forældrenes Ønsker, men den vil kun gjøre det da og saalænge, som Hensigten med Skolebesøget ikke bliver forstyrret. — Men klæde deres Børn maae dog Forældre, som de ville? — Som de ville; men kun ikke forlange, at Skoledisciplin skal kalde Alt godt, hvad de ville, og taale det hos sine Disciple, som de, forfængeligt eller ubetænksomt nok, kunne lide hos deres Sønner. — Og naar nu Forældrene lade Disciplene gaae paa offentlige Steder og tage Deel i dette eller hiint Selskab? — Jeg haaber, at man her ikke vil tænke paa Selskaber, som, just ved deres Hensigt, modsiges Skolens Hensigt, og ikke Steder, som ubetinget bør styes af Disciple. Men med Undtagelse af disse Tilfælde har Skoledisci-

plinen vistnok saamegen Tiltro til Forældre og saamegen Agtelse for Forældrepligt og Forældresamvittighed, at den troer sine Disciple ved enhver Tilladelse af Forældre sikker imod Farer, som Ynglinge maaskee hist og her kunde være underkastede; og den anseer derfor ogsaa hine Steder, i det mindste for Sønner af disse Forældre, for uskadelige, saa længe ikke det Modsatte viser sig i Virkningerne. Men, saasnart disse blive synlige, saa er det dens Pligt at anvende de Midler, som staa i dens Magt, for at helbrede hiin opkomne Skade, og lade de sig paa den Maade ikke helbrede, eller modsætter den til Redning Trængende sig — maaskee endog med Forældrenes Billie — ethvert Forsøg paa at føre ham tilbage til Orden, saa maa Skolen skille sig fra Forældre, hvis Billie, og fra Sønner, hvis Levnet modfiger Anstaltens Hensigt.

Og efter alt dette, naar have nogensinde Forældre, som havde Tillid til Lærerne og til Skolen, Forældre, hvem det var Alvor med deres Sønners Dannelse og Undervisning, Forældre, som blot ikke ganske manglede al Indsigt og al Billie, naar have de nogensinde modsat sig Skoledisciplinen i dette Omfang? naar var den dem blot besværlig? ja, naar kom de ikke Lærerne imøde? — Ingen siger derfor, at Skoledisciplinen i dens hele Omfang maa komme i Strid med Forældrene, hverken med Forældrenes Rettigheder overhovedet, ei heller med de Flestes Ønsker. Selv de Faa, som maatte forsøge paa at undtage sig fra hine Fordringer, vil man, med Tiltro til Lærer og Skole, kun sjelden mistvivle om at kunne vinde; og dem, som ikke ere til at vinde, maa man

heller opgive, fordi de da ikke ville anderledes, end, for ikke at tabe dem, forglemme Anstaltens Hensigt og lade de fleste og værdigste Forældres Ønsker og Fordringer utilfredsstillede.

Dog for fuldkommen at berolige angaaende disse Betænkkeligheder, og at forberede Bortryddelsen af mange andre Vanskeligheder, tør jeg maaskee nu erindre om den Skikkelse, i hvilken Disciplin bestandigen skal træde frem, og om de Egenskaber, som den uden Modsigelse maa have.

Saaledes er det en væsentlig og nødvendig Egenskab ved Skoledisciplin, at den er almindelig. Den maa udstrække sig til alle Afdelinger af en Skole og binde alle Klasser med lige Forpligtelse til de almindelige Love for det Hele og herske igiennem alle Klasser med lige Kraft og med lige Ansæelse. Den forlanger Jagttagelsen af hine Fordringer i deres hele Omfang, fra den nederste Klasse til den øverste, den veed at gjøre sig gjældende her som der, og straffer Overtrædelser, om end ikke paa samme Maade, saa dog med lige Streng-
hed, i den mellemste som i den øverste, i den øverste som i den nederste Klasse.

Ligesom den er almindelig, er den ogsaa upartisk. Den kjender, som enhver Lov, ikke Fornemme og Ringere, ikke Høie og Lave, ikke Rige og Fattige. Men ligesaa lidet lader den sig bestikke af et udmærket Hoveds Talenter, og er ikke alene streng i sine Fordringer til den Langsomme og mindre Begavede. Den miskjender ikke den Flittiges Slid, men den tillader haar-
derfor paa ingen Maade det Utilladelige.

Den er fremdeles hverken letvindig eller smaalig, men nsiagtig; den er hverken vranten eller fjasende, men den viser sig overalt med Værdighed; den gaaer streng og alvorlig tilværks, men med Bidsdom. Det er vistnok vanskeligt overalt rigtigt at bedømme, hvilken Fordring af Disciplin, og hvor meget af den, der er hensigtsmæssig og væsentlig; og det er endnu vanskeligere ikke at overse, hvor en Fordring er bleven overtraadt. Og dog, hvor vigtigt er det, at denne Nsiagtighed her bliver iagttaget, og ligesaa vel Letvindighed og Ligegyldighed, som Smaalighed i Disciplinen bliver undgaaet? Vi have i Skolen, især i vor Tid, hvor alt saa tidligt udvikles, med Mennesker at gjøre, som ere snue nok til at bemærke Alt, hvad deres Foresatte skulde have bemærket og ikke kunde bemærke eller ikke vilde bemærke, og dristige nok til at forsøge, om ikke Læreren efterhaanden lod sig formilde eller sløvgjøre; vee da en ligegyldig eller sorgløs Opsigt! Og hvad tør vi love os i en Tidsalder, hvor det Store og Vigtige neppe formaaer at beskjerme sig mod Spot og Foragt, naar vi forsøge at lægge Vægt paa aabenbar urigtige, ubetydelige og smaalige Ting? — Der gaves en Tid hos os, hvor Alt, hvad der vilde forskaffe sig Agtelse, viste sig i mørkere og mere affrækkende Skikkelse. Meget længe syntes dette ogsaa at have været Grundsætning i vore Skoler og i deres Disciplin; den var saa mørk som Skolestuerne. Mørke og fra enhver Livslæde bortskræmmende vare dens Love, mørke og udtænkt martrende og haarde vare dens Straffe, mørk var den Undervisendes Skikkelse, hvormeget

mere den formanende, advarende og irettesættende Lærers. Men hos os blev efterhaanden Alting muntreere, friere og mere utrunget; ogsaa deri toge vore Skoler Deel, og hist og her kunde man ikke ile nok, for ogsaa strax og ret stærkt at gjøre dette Tidsalderens Charakteertræk synligt i Disciplinen. Man vilde holde over Orden, men ikke indskrænke de unge Mennesker; give Love, men dog ikke gjøre Indgreb i deres Frihed. Man vilde, at Disciplene skulde lære, men dog ogsaa i fuldt Maal nyde Livet: man vilde advare, men dog ikke bedrøve; straffe, men uden at det gjorde ondt. Saaledes blev i det mindste under mangen Lærers Bestyrelse den fordomsfulde Disciplin en Dukke, med hvilken Læreren spøgede, og af hvilken Disciplen lo. Vi bør ikke mere, det føle vi Alle, skrække ved Disciplin, men hvilken Lærer vilde spørge med den? Kun Værdighed sommer sig for den! Følelse for Vigtigheden af den Gjenstand, som den behandler, og den Hensigt, som den søger at opnaae, er synlig i dens Love og viser sig i dens Haandhævelse; fornægter sig ikke, naar den advarer, og ledsager den, naar den straffer. Den vil ikke være frygtet, men den vil være æret; den vil ikke Underdanighed, men den forlanger Lydighed, og den viser sig ogsaa overalt saaledes, at den kan fordre hiin Ære, og den veed Naad for og Middel til at skaffe sig hiin Lydighed. Og endelig, Disciplin maa ikke være dødt Bogstav — thi det ihjelslaaer — men Liv og Aand. Derfor giver den Love og bestemmer Straffe, men med stadigt Hensyn til Hiemedet af dens hele Lovgivning og til Hensigten med Afstraffelsen. Den holder

ikke mere over Love, som have tabt deres Diemeed, blot fordi deres Bogstav endnu er til, og udøver ikke Straffe, hvis Virkning, under de nærværende Omstændigheder, maa gaae tabt. Den fordrer, hvad Enhver har at opfylde ikke i en og samme Grad, men este: lige Kraftanvendelse. Den bedømmer, hvad der er sleet, ikke blot efter det Udvores af Handlingen og Overtrædelsen, den tager Hensyn til den Handlendes Hensigt og den Fældendes Forhold. Den straffer enhver Overtræder af dens Lov, men ikke Alle paa lige Maade og i lige Grad; den Ufordærvede ikke som den Fordærvede, Unglingen af finere Opdragelse og Dannelse ikke som den Uopdragne, Drengen med det opvakte Hoved ikke, den Døve, den Uvoksne ikke som den for Uvoksne sløve Dreng; men Enhver saaledes, at han føler sig straffet og tillige synes Andre at være straffet; Enhver saaledes, at Hensigten med Straffen hos ham kan blive opnaaet.

Men hvor nødvendigt det er, at Skoledisciplin maa tages i hiint Omfang, og at den optræder i denne Egenkab, vil endnu mere indsees, naar jeg nu tillige omtaler Fordelene af Skoledisciplin, idet det overalt vil vise sig, at kun af en saa omfattende og saaledes beskaffen Disciplin kan dens Betsignelse ventes.

Nærmest aabenbarer denne Betsignelse af Skoledisciplinen sig i dens Indflydelse paa Lærernes Undervisning og Lærlingenes Fremgang.

Enten skuffer Alt mig, eller inderlig Kjærlighed til sit Embed, varm Færv ved Undervisningen, og den saameget formaaende Munterhed ved Arbeidet er vedholdende og varigt kun

mulig for en Lærer i en Skoleanstalt, i hvilken Disciplin er herskende.

Hvad i al Verden kan fængsle Læreren til sit Embed, som maa gaae ham over Alt; bevæge ham til saa mange Anstrængelser, som han ikke bør skye; styrke ham til saamegen Møie, som han maa paatage sig; have ham over saamangen Opoffrelse, som han maa bringe dette Kald, uden Overbeviisningen om sit Embeds Vigtighed og Troen paa sit Arbeids Virksomhed.

Man kalde det, som man vil, men den Lærer, der ikke er overbeviist, jeg vil ikke sige om Vigtigheden af sit Kald overhovedet, men om Vigtigheden af enhver Gjenstand, som han behandler i sine Læretimer, ja af enhver Time, som er helliget Foredraget af en eller anden Læregjenstand; hvo der ikke med fast Tillid kan sige, at ogsaa den mindste Deel af hans Underviisning er beregnet paa at føre hans Disciple videre i Kundskaber, at lære dem at kjende, hvad de ikke vidste, at tydelig gjøre dem, hvad der var dem dunkelt, at udvikle, hvad der kun laa forvirret i dem; eller at have dem til en bestandig mere levende Følelse for det Skønne og Store og Gode, at fylde dem med Lyst til egen Stræben efter Sandhed og Videnskab; for hvem i Skolen ikke ethvert Dieblik af Underviisningen er Gjenstand for et Regnskab, som han, om ogsaa Mennesker ikke fordre det, er sig selv og Guddommen skyldig — hvorledes kunde han være en værdig og lykkelig Lærer? — Eller hvo kunde vove at dadle den Lærer, som er nidkjær med Nensyn til Frugten af sin Møie og sit Arbeid; for hvem

Enhver af hans Disciple er, hvad Planten er for Gartneren, hvilken han omhyggeligen pleier og beskytter, for at have den Glæde, at Planten skyder op og vorer og blomstrer i egen Skjønhed og til Andres Nydelse? — Hvad kan glæde ham, naar undertiden Noget standser hans Plantes Væxt? Men hvilken Nøie skyer han, saalænge han forretter sit Arbeid med sikkert Haab om Væxten? — Jeg troer næsten, man maa være Fader eller Lærer for at føle den Andeel, som Læreren tager i sine Disciples Fremskridt, for at tænke sig den Bekymring, hvormed han ønsker Alt bortfjernet, som kan hindre den, for at glæde sig med ham, naar han seer sit Arbeids Fremgang befordret, og for at sørge med ham, naar han seer det Frø, som han nedlagde, at nedtrædes, den Spire, som han glad bemærkede, at gvæles, den Blomst, som henrykkede ham, at falde af.

Og nu tænke vi os den værdige Lærer i en Skole, der lider af Mangel paa Disciplin, som han ei kan afhjælpe, og som ogsaa hans Medlærere med forenede Kræfter ikke ganske formaae at hæve. Vi tænke os ham i en Kreds af Disciple, blandt hvilke gode Sæder ere fremmede. Kun Læreren's Ankomst river dem bort fra Støi og Skrig, og, naar han bortfjerner sig, begynde de igjen, hvor de have endt. Deres Stemme og Stilling forraade, at de lidet føle, hvor de ere, hvorfor de ere der, og for hvem de staae. Formaninger optage de med synlig Ligegyldighed; Trettesættelser med oprørende Trods; Straffe med Harme. Han seer, hvorledes Disciplenes Omgang med dette eller hiint Slags

Mennesker forværrer dem, hvorledes dette eller hiint Selskab, denne eller hiin Bestjæftigelse uden for Skolen adspredter Disciplene i Skolen, fylder deres Hoveder med ganske andre Ting, og efter Skolen borttager deres Tid og spilder deres Kræfter til Unytte. Han seer, hvorledes Exemplet af denne eller hiin Fordærvede, Udannede og Raade, Uordenlige og Letsindige, Magtsomme og Adspredte, ja maaskee endog Udsvævende og Liderlige virker paa andre Disciples Sæder og Forhold, og han maa endnu frygte mere, end han seer. Han maa af Andre høre Exempler paa deres Mangel af Opdragelse, deres Raadhed, deres Bildskab, og lade sig beskæmmes ved Andres Klager over hans Disciple. Og dog skulde denne Lærer undervise med Glæde? virke med Iver? ham skulde Bevidstheden om hans Virksomhed hæve? Udsigten til Høsten af hans Udsæd styrke?

Men, vil man sige, just af den Aarsag er Læreren der jo, at han seer paa Orden, at han holder over Nolighed og Sædelighed, at han forebygger alt Uvæsen i Skolen, sætter Skranker for den Raade, og standser den Usædelige?

Ogsaa den enkelte Lærer, som er udrustet med Aand og Kraft og Iver, formaaer vistnok at gjøre Meget, særdeles Meget, for Disciplenes Orden og Sædelighed, ved sit Exempels Magt, ved den sølelige Nytte af hans Underviisning, ved den Anseelse, han har hos sine Foresatte, ved den Værdighed, hvormed han lever og handler, ved den Hjertelighed, hvormed han formaner, ved den Alvor, hvormed han irette-

sætter, ved den Upartiskhed, hvormed han straffer. Men fornemmeligen kan han dog kun virke i de Læretimer, som han giver, og for saavidt som Disciplene staae under hans nærmere Opsyn. Det er meget rimeligt, at ved en Underviisningsanstalt, hvor flere Lærere arbeide, flere end een handler i denne Aand og er virksom for Disciplin. Men langt snarere vil jeg troe, at alle Lærerne ved en Anstalt ere troe, flittige, duelige og lærde Mænd, end at Alle paa lige Maade udøve og kunne udøve Alt, hvad der kan forlanges af Læreren til Opretholdelsen af Disciplin, og hvortil der fordres ligesaa mange udvortes som indvortes Egenfkaber, ligesaa meget, som blot Naturen kan skjænke, som hvad der kun er at opnaae ved egen og opmærksom Stræben. — Naar nu den ene Lærer seer mindre paa dette eller hiint, end den anden? den Ene slet ikke bryder sig om dette eller hiint, hvorpaa den Anden lægger stor Vægt, og Mange endog tillade, hvad den Anden aldeles ikke tilsteder? Saa bliver ikke alene Omsorg for Disciplin hiin Enkelte meget vanskelig, men ogsaa Frugten af denne Omsorg vil bestandig blive meget ufuldkommen. Thi den Enkelte vil aldrig kunne forhindre, at der i andre Læretimer skeer Ting, som ved det Exempel, der gives, blive almindeligt skadelige, og ved den Opsigt, som derved gøres, blive ufordeclagtige for den hele Anstalt. Ja! Meget, hvad kun denne eller hiin Lærer gjør, og hvorover han holder, vil endog tilregnes ham som Egenfind og Haardhed, naar der ikke almindeligt holdes derover. Og hvormange sørgelige Erfaringer er Læreren i enkelte Tilfælde udsat for, naar

han ikke angaaende det, han gjør, og, førn henhørende til Disciplin, maa gjøre, tilsidst kan støtte sig paa herskende Sædvane og almceengjældende Lov!

Nei, kun naar Disciplinen med lige Omhu og med viis Alvor omfatter Alt og Alle, kun da kan man tænke sig, at Lærerens Iver bliver usvækket, og hans Haab om et heldigt Udfald for al hans Næie styrket.

Og ligesom Disciplin beforder den glade og hellige Underviisning, saaledes er den ogsaa høist velgjørende for Disciplenes Fremgang. Jeg vil nu ikke tale om de Fordele, som umiddelbart og uimodsigeligt derved vindes for Disciplenes Fremgang, at Læreren underviser med Glæde og med Iver og i fast Haab om et lykkeligt Udfald. Men ogsaa af andre Grunde bliver der lært Mere og af Flere, hvor der hersker Disciplin, end der, hvor den mangler. Hvad kan der læres, hvor Læretimerne kun afbrudt besøges, hvor Disciplene ile fra Støi og usømmelig Opførsel til deres Bøger, og ikke hurtigt nok kunne gaac over fra disse til hiint; hvor Foredraget bliver forstyrret ved Disciplenes Usædelighed og Lærerens Brede; hvor Disciplenes Flid og Dovenskab kun afhænger af dem selv; hvor de, efter Skoletimerne, kunne drive om i ethvert Selskab, til enhver Adspredelse? — Man sig ei, at det gode Hoved, og Disciplen med fortrinlig Lyst, at Andre af god Opdragelse og ved omhyggelig Opsigt hjemme, ved alt dette ikke vil lade sig forstyrre i sin Fremgang. Gode og opvakte Hoveder gaac ofte hurtigt tabt af Mangel paa Disciplin; Disciplene med udmærket Lære

lyst ere altid de færreste, og dog er den ogsaa hos dem kun sjelden selvstændig nok; og skulde virkelig Mange, ved huuslig Opdragelse og Dannelselse, være sikrede og kunne være sikrede for, ved Skolens Mangel paa Disciplin, ikke at lade sig forstyrre i at lære? — Desuden ere vore Læreanstalter jo ikke for de faa udmærkede Hoveder alene; de ere endnu mere for de kun gode og middelmaadige Hoveder, for dem, som maae næres ved omhyggelig Pleie, ledes frem ved stadig Underviisning, og bevares for Forvildelser ved bestandig aarvaagen Opmærksomhed. Maaatte ikke fremdeles ogsaa Mange af vore Disciple først opdrages til Flid og avænnedes med Dovenskab og Uagtsomhed? Men hvad vil der blive af disse, naar Mangel af Disciplin kommer deres Uagtsomhed, deres Dovenskab, deres Udspreddesessyge til Hjælp? — Vilde vi endnu høre paa dem, som ligegyldige og kolde komme os imøde med den Forsikring, at det i deres Tid, i denne og hiin Skole just ikke har været saa meget strengt med Disciplinen, og at de dog have lært Noget! Noget? — Det kan være; den Nolighed og Selvtilfredshed, hvormed de sige dette, vidner mestendeels om, at de virkelig kun have lært Noget, og hvor lidet det aner dem, hvad og hvormeget de skulde have lært og ikke have lært. — Nei! vi vilde tvertimod heller høre dem, som lydeligt og med Sorg tilstaae, at de ved deres Skoles Mangel paa Disciplin, ere blevne hindrede fra at lære Alt saaledes, som de skulde have lært det; at de kun med Nød og Næppe og med den største Nivie i Fremtiden have oprettet Mangelen af en grundig og fuldstændig

Skoleunderviisning i deres udisciplinerede Skole og dog endnu altid ikke ganske kunne forvinde den.

Og ere vore Skoler kun derfor til, at der skal læres og kun altid læres, og kun Hovedet erhverve Kundskaber? Og hvad have da vore Skoler gjort, naar de ogsaa opdyngte Skatte af Kundskaber i deres Foster sønner? og de ikke tillige have gjort deres til at vinde dem for det, som først gjør deres Kundskaber nyttige, deres Arbeidsomhed velgjørende, deres hele Liv agtværdig — for Sædelighed og Dyd.

Og dette kan Skolen fornemmelig ved Disciplin. Denne fordrer overhovedet fra meer end een Side Sædelighed, og især den første af Livets Dyder, den Alt vedligeholdende og staaende Orden.

Rel har Disciplin kun nærmest at gjøre med det Udvortes. Den holder over den udvortes Sædelighed, Stilhed og Orden, over den udvortes Agtelse og Lydighed imod Foresatte, og Omgængelighed med Kammerater, kun derpaa seer den, kun det forlanger den, kun Overtrædelserne deraf straffer den. Den tager ikke Hensyn paa Hjertets og Charakterens Feil, saalænge de ikke blive synlige, og ikke yttre sig i deres Virkninger. Den er Skolestatens Politi, og tager umiddelbart ligesaa lidet Hensyn til dens Foster sønners Moralitet, som den borgerlige Stats Politi umiddelbart har Borgernes Sædelighed til Siemeed. Vi tilstaae altsaa gierne, at Disciplin rigtignok kun bekymrer sig om det Udvortes hos Lærlingen, og at det sædelige Siemeed ved den ikke umiddelbart kan naaes; men ville vi forglemme, i hvilken nær Forbindelse det Udvortes staaer med det Ind-

vortes hos Børn og Dreng og Ynglinge — for ikke at sige hos Mennesker af enhver Alder? Bliver ikke det Indvortes forberedet ved det Udvortes? gaaer ikke i de fleste Tilfælde Veien til Hjertets indre Dannelse gjennem Opførselens udvortes Beskaffenhed? og omvendt, hvor vanskeligt er det at virke paa det indvortes Menneske, naar det udvortes bliver forsømt? naar det Ydre, som omgiver Drengen, overalt modsiger det, som vi ville bevirke i hans Indre? Lad det længe nok være den udvortes Agtelse imod Lærere og Foresatte, som Disciplinen forlanger af sine Undergivne; er der kun noget Agtværdigt hos Lærerne, saa vil det desto sikkrere efterhaanden ogsaa bevirke indvortes Agtelse. Men lad Discipelen forsømme den udvortes Agtelse; det vil da vare længe, inden han kan skjønne paa sine Læreres indvortes Fortrin, og endnu længere inden han vil skjønne paa dem. Disciplin fordrer strengt kun udvortes Anstand i Klædning og Opførsel; men vide vi da ikke, hvor mægtigt blot Særhed og Udmærkelse i Klædedragt og Opførsel virker paa Ynglingens Charakter? O, der foregaaer Meget i Ynglingens Indre, naar han vild trykker Hatten paa Hovedet, eller seer sig i en let Ridedragt eller bærer et Stykke af en Spradebasses Costume. Og naar Beskedenhed og Sædelighed, denne Prydelse og beskyttende Helligdom for Ynglingen, vil forlade ham, saa drager den sig først tilbage fra hans Udvortes. Modstaaer Drengens og Ynglingens første og enkelte Forsøg paa Ubeskedenhed i det Udvortes, og I have i tusinde Tilfælde bevaret Beskedenhed i hans Hjerte!

Men ogsaa fra en anden Side er Disciplin vigtig for Disciplenes Sædelighed.

Naar det er sandt, at Intet i Skolen stifter mere Skade end et slet Exempel, at dette gjør den Uvidende bekjendt med det Onde, giver den Frygtsomme Mod til Overtrædelse, o. s. fr.; hvorved ville vi da afværge de fordærvelige Følger af dette slette Exempel, uden ved Disciplin, som hindrer det i at yttre sig? I de fleste Tilfælde er det vanskeligt at forbedre den allerede Fordærvede; men der er særdeles meget vundet for Andre, naar Udbruddene af Fordærvelsen ganske undrages deres Dine; eller naar de see, hvorledes Usædelighed kun frygtsomt viser sig, hvorledes Love og Foresatte bekæmpe den, og Beskæmmelse og Straf rammer den. Men Disciplin brændemærker den Uordentlige og Udannede, den straffer den Uopdragne og Raade, den udstøder den Udsvævende og Lidelige. Derved afværger den Lastens Udbrud hos den Fordærvede og hindrer Exempels Magt hos Andre. Thi man maatte virkeligen have tabt al Tro paa Sædelighed og dens Magt og vilde modsigge al Erfaring, naar man kunde troe, at Drengene og Ynglinge alligevel ved det Ondes Exempel, saa let kunde forføres, hvor Disciplin i dens hele Omfang og i dens hele Værdighed med Strenghed og Visdom straffer det Onde.

Lad altsaa være, at Disciplin nærmest kun virker paa det Udvortes; den redder just derved hos den største og bedste Deel det Indre. Lad være, at den hos Mange kun undertrykker Gjerningens Fuldbendelse; hos Flere quæler den just derved selve den onde Villie.

Endvidere sørger Disciplin for Sædeligheden derved, at den vænner til Agtelse for Loven som Lov. At uindstrænket Agtelse for Loven og Lovens Opfyldelse, fordi det er Lov; Jagttagelse af den høieste Lovgivers Villie, fordi det er hans Villie, maa gjælde for Maalet for Menneskets sædelige Dannelse, er en Grundsætning, hvortil vor Religion saa skjønt og sandt henviser. Vi udvikle dog ikke dette videre, ligesaa lidet som en anden Fortjeneste, Disciplinen har hos Disciplen ved dens Vænnen til Orden. Det er nemlig ikke her Stedet at tale om, hvilket Værd Orden har for Menneskene. De Fordele, som den forskaffer, ere saa talrige, at deres fuldstændige Opregnelse vilde være for vidtløftig, og de ere saa isinesfaldende, at man kan ansee det for unødvendigt videre at fremsætte dem. Thi hvo veed ei, og hvo føler ei, hvorledes Orden i ethvert Embed og enhver Forretning sparer os Møje, vinder os Tid, erhverver os Agtelse, forhøier vor Brugbarhed og ofte alene giver os den; og hvorledes selv den talentfuldeste Mand ikke kan undvære den, og hvormeget ogsaa det middelmaadige Hoved ved den er i Stand til at udrette!

Endnu ville vi blot med et Par Ord omtale, hvor vigtigt, for ei at sige afgjørende, Disciplin ogsaa er for Skolens gode Navn og for den offentlige Tillid til den. Da Sagen saa tydeligt taler for sig selv, siger jeg Intet om, at Frugterne af en Skole, hvori Disciplin er herskende, vistnok maae være ganske anderledes og mere anbefalende for

sig, end Frugterne af en saadan, hvis Disciplin kun er ufuldkommen og mangelfuld; at den største Deel af Disciplene vil fra hiin udgaae ganske anderledes og langt bedre underviiste, mere dannede, sædeligere og brugbarere for deres tilkommende Bestemmelse, end de kunne udgaae af denne; og at just derved hiin Skole useilbarligen vil grunde sig et meget sikkert Rygte og en ærefuld Tillid, til hvilken den anden ved sine Disciple aldrig vil naae. Men hvad seer man da overhovedet paa ved en Skole, hvorved man kunde lade sig bestemme i sin Mening om den? Lærernes Underviisning med al sin Grundighed høre Andre jo ikke; deres Lærdom, var den end nok saa stor, vil blive dem lidet bekjendt; Lærernes Flid med deres Disciple, var den end nok saa tro, bemærke de neppe; selv Disciplenes Fremgang i Kundskaber bliver for største Deelen skjult for dem, og deres Duelighed kunne eller ville de ikke undersøge. Hvad er det altsaa, hvorefter Publicum bestemmer sin Agtelse og sin Tillid? Efter det, som det seer, og som det kan bedømme, og hvad er det andet end det Ud-vortes ved Skolen og Disciplene? Den Orden og Regelmæssighed, hvormed Skolen besøges, og hvormed Timerne begynde og ende; den Stilhed og Ro, som hersker omkring Skolebygningen og i Skoleværelserne; den Ansænd og Beskedenhed, hvormed Disciplene lade sig see, overalt hvor de vise sig; Disciplenes Vortjernelse fra alle Steder og Leiligheder, hvor deres Sæder og Sædelighed kan udsættes for Fare; med eet Ord, Alt, hvad der er Gjenstand for

Disciplin, og hvad den vil bevirke. Det kan være, at alt dette findes ved en Skole, hvor det isøvrigt kun er middelmaadigt bestedt med Underviisningen og Fremgangen; det kan være, at Lærernes Underviisning er bedre, og enkelte Disciples Fremskridt i Kundskaber er langt større i en anden Anstalt, hvor der kun mangelfuldt bliver sørget for Disciplin; men Publicum vil i sin Dom om Skolen rette sig efter det, som kan komme og først pleier at komme til dets Kundskab. I de fleste Tilfælde ville dog ogsaa Disciplenes Fremskridt i en Skole uden Disciplin være tvivlsomme; og, naar man nu ogsaa, uden Hensyn til Disciplenes Fremskridt i Kundskaber, endnu satte større Priis paa Sæder og Sædelighed, og agtede en Skole mere, hvor disse ere beskjermede, end hvor der kun bliver sørget for hine; hvo kunde vel dable det? Og hvor vigtig er ikke den offentlige Meningssagtelse og Tillid for en Skole? Læreren ved en agtet Skole er allerede selv derved agtet, og seer sig mere æret og arbejder freidigere. Ogsaa dens Disciple ere agtede, og der aabner sig ligesaa ofte Leilighed for dem til deres Uddannelse, og maaskee ogsaa til deres Fremtids Held, som den sædvanlig er tillukket for Disciple fra en ilde berøgtet Skole. Endelig vil ogsaa Størrelsen af Disciplenes Antal for største Delen afhænge af den Agtelse og det Rygte, hvori Skolen staaer hos Publicum. Meget sandt sagde en gammel ærværdig Lærer fra de forrige Tider, at han hellere vilde have en tom Skole, end en vanartet Skole, hellere en Skole uden Disciple, end Disciple uden

Tugt. Men man kan maaskee sige med ligesaa megen Ret: en vanartet Skole vil vist ogsaa snart blive en tom Skole, og den ophører at være tom, og dens Discipelantal tager til, isørvrigt under lige Omstændigheder, saasnart Disciplin viser sig, og dens Virkninger blive synlige.

Efter nu saaledes at have omtalt Disciplinens Begreb og Omfang, dens Nødvendighed og Nytte, gaae vi over til at tale om de Betingelser, under hvilke hiin velgjørende Disciplin kan blive virkelig.

Der ere flere Ting, som høre til for at bringe Disciplin, som den skulde være, til Virkelighed. Der til udfordres vistnok især Love; men hvad ere disse, naar ikke Lærere og Forældre forene sig, og gjøre Alt, hvad de maae gjøre for at skabe og opretholde Disciplin? og hvormeget vil ikke ogsaa da endnu disses Stræben blive hindret, eller dog vanskeliggjort, naar de ikke blive understøttede af saa mange udvortes Omstændigheder og Forhold til Skolen, naar ikke Skolens Tone og Aand eendragtig forbinde sig med dem?

Alt, hvad der hører til Disciplin, maa, som det allerede ovenfor er antydnet, grunde sig paa Love. Disciplin kan nemlig *) ikke, efter min Mening,

*) At disse Love skulle være dicterede, er vel ingen nødvendig Følge; thi Disciplene kjende alligevel ret godt flige Lovbestemmelser, hvorom de desuden leilighedsvis erindres efter de maanedlige Lærermøder. At

undvære Love; endskjøndt den maa strække sig videre end disse; den maa stadfæste disse Love, men den maa gaae videre i disses Aand, end hine passeligen og med Nytte kunne gaae. De kunne og skulle kun befale det Almindelige og overlade Disciplinen Anvendelsen paa det Særegne, dog altid saaledes, at denne ved sin Omjorg for det Særegne, som paaligger den, let kan vise tilbage til Sammenhængen med det Almindelige, som ved Love er bestemt. Blicher det Særegne Lov, saa blive Lovene for mange, og paa Undtagelser, hvis Følger altid ere meget betænkkelige, kan det da ikke feile, og hvor let bliver ogsaa, ved Hensyn til det Enkelte, Lovens Værdighed krænket! Og endelig, vore Skoler ere ikke Anstalter, i hvilke blot Love skulle adlydes, og hvor det alt var nok at adlyde dem; men i dem kan og skal Hjertet ogsaa vindes for Tilbøieligheden til at adlyde Loven. Men dette er ikke at naae ved mange og ængsteligt tvivagtige Love, men ved omfattende sædelige Grundsaetninger og sædelige Vaner. Disse maae i en Anstalt, hvor ogsaa sædelig Dannelse er Diemedet — og saadanne Anstalter ere og skulle vore Skoler være — styre Vilien, men ikke Love alene aftvinge Handlinger; vi skulle vænne Disciplene til at efterkomme Lovene, men efterkomme dem som frie og ædle Men-

forresten dicterede Love ogsaa kunne have deres Nytte, især ved de større Skoler, vil jeg ingenlunde nægte, skjøndt det vel mere kommer an paa Maaden, hvorpaa de haandhæves.

nesfer. Og vi opnaae kun dette, naar Noget til egen Virksomhed frit overlades til Menneskets eget Blik og egen Villie; men ikke naar vi ved en Mængde næie bestemte Love spare ham alt eget Blik og quæle hos ham al egen Selvbestemmelse.

Saameget man altsaa kan ønske, at Disciplin: lovene skulle være fuld stændige, og med Lovskraft paalægge alle Disciplinens Hoved: Gjenstande, saa bør man vistnok paa den anden Side tilføie, at de skulle være simple og tydelige, samt indskrænkede til det Almindelige ved enhver Gjenstand.

Saaledes maae de befale omhyggeligen at være tilstede ved Skoletimens Begyndelse, men de bestemme ikke det Minut, efter hvilken Strafværdigheden indtræder. Loven maa byde stille og anstændig Opsørsel i Skoletimerne, men den bestemmer ikke det Enkelte, hvad der hører til hiin Stilhed og Anstændighed. Den maa forbyde al Trætte og Strid og Fornærmelser af enhver Art, men at fastsætte bestemte Straffe for bestemte Fornærmelser, bør den ikke paatage sig. Vistnok vil Loven byde Anstændighed og Stilhed ved Bortgangen fra Skolen, men som Lov vil den ikke tale om de Lege, som man da ikke bør lege, og saa fremdeles.

Paa denne Maade ville Lovene kun blive faa, men de bleve tilstrækkelige som Grundlaget, hvorpaa Disciplin med Sikkerhed vilde kunne bygges.

Men, i Sandhed, Love ere kun eet Middel til Disciplin og ikke engang det virksomste. Jeg nævner derimod det Væsentligste af Alt, hvad der hører

til Befordring og Opretholdelse af Disciplin, naar jeg taler om den Andeel, som derved paaligger Lærerne.

Loven indeholder kun og kan og bør kun indeholde Omridset af Disciplinen, Læreren maa udfylde det med sine bestemte Fordringer. Thi om ham kan man formode, at han veed, og han er i den Stilling, at han fuldkommen kan vide alt Enkelt, som nødvendigt maa fordres af Disciplen, naar Disciplinens Hensigt skal opnaaes, og Lovenes almindelige Fordringer opfyldes, og ham tilkommer det ogsaa i sine Fordringer at indlade sig paa det Enkelte. For at erholde Orden og Stilhed i Skolen, maae saamange andre Ting fordres af Læreren og følges af Disciplen. Hiin Orden og Nolighed afhænger ligesaavel af, at Disciplen ikke kommer for sildigt, som at han ikke indfinder sig for tidligt; at Enhver med Bestemthed indtager sin Plads og giver sine Sager et bestemt Sted; at al Løben frem og tilbage undgaaes; at Alt gjøres, hentes og bringes til bestemt Tid; at Alt undgaaes, som kunde foraarsage Forstyrrelse og Udspredelse. — Bistnok udfordres der hos Læreren mangen Indsigt og Overveielse og en egen Taft for overalt at see rigtigt i disse enkelte Fordringer, og ikke at gjøre noget Misgreb; men der fordres endnu større Opmærksomhed og Omhyggelighed til virkeligt at fordre Alt, hvad der er at fordre. Det synes ofte saa ubetydeligt og ringe, som man har at see paa, og som man maa fordre, for at see det Store og Vigtige opfyldt.

Og dog er det langt lettere at gjøre disse Fordringer, end at iagttage og opfylde alt det, som

hører til, for at bringe dem i Opfyldelse hos Disciplene.

Man hører endnu i vor Tid undertiden den urigtige Mening fremført, at Læreren for at holde Disciplin, behøver kun at være ret streng. Men hvorledes kan man uden for Skolen agte Læreren og Lærestanden efter Fortjeneste, naar man kun anseer ham for en Tugtemester? Med et saadant Begreb om de Midler, som Læreren har at anvende for at opretholde Skoletugten, maae nødvendigviis forbinde sig de ubehageligste Ideer om Lærer og Skole og Skoletugt. Og i Skolen har denne Wildfarelse virkelig forledt Mange til at gjøre sig et stedsevarende Straffeembede til Pligt. Men hvorfor skulle vi tvinge, hvor vi kunne lede, og hvorfor behøve vi at tvinge Mennesker, saalænge vi ikke have nødig at mistvivle om at kunne lede? Og hvad af Alt leder Mennesket og det unge Menneske lettere og sikkrere end Exemplet? Og naar Talen er om Fordringer, som skulle opfyldes, hvis Exempel er da virksommere end deres, fra hvem vi selv erholde hine Fordringer? Vi kjende jo den Magt, hvormed Faderens Exempel virker, naar han selv gjør, hvad han forlanger af sine Børn.

Læreren gjøre sig det derfor til streng Pligt kun i de allernødvendigste Tilfælde at opsætte Læretimerne; han unddrage sig ikke ganske derfra for at nyde en Fornøielse, eller for at besørge et andet Arbeid; han give ikke strax efter for enhver lille Upasselighed, og lade sig ikke heller bestemme til at udsætte Skolen af Alt, hvad han kunde benytte som Leilighed og Opfor-

dring dertil, og allerede derved vil det strenge Besøg af Læretimerne blive Disciplene vigtigt. Lærernes Samvittighedsfuldhed vil i det mindste meddele sig dem i samme Grad, som Lærerens Letsind, der ikke regner det saa nøie med en enkelt Time, og Lærerens Samvittighedsløshed, som i en til Underviisning bestemt Time, undertiden kan tillade sig en anden Beskæftigelse, vil virke paa dem. Læreren indfinde sig nøiagtigt til rette Tid i Skolen, han lade sig her Minuter være vigtige, han vise ved punktlig Begyndelse af Læretimen, at han ikke glæder sig over at komme derfra med halve Timer, og han vil allerede derved vænne de Bedre af sine Disciple til Punktlighed, og uden selv at gjøre dette, kan han jo ikke engang ved andre Midler holde de Andre dertil. Den Orden og Fuldstændighed, hvormed Læreren fører med sig, hvad han behøver til Underviisningen, vil stærkere end Alt erindre Disciplen om, at han ikke maa mangle Noget, og at han ikke behøver at skamme sig ved at bære med sig, hvad han behøver. Den Værdighed, hvormed han behandler enhver som Discipel Ugtværdig, vil sikkert mægtigt understøtte hans Fordringer om Ugtelse for sig.

Men skal hans Exempel fuldkommen bringe Disciplene til at opfylde Lovene og Lærerens Fordringer, saa besidde han fremfor Alt deres Ugtelse og Kjærlighed. Kun disse Følelser ere de rene Kilder til al Lydighed; fra dem udspringer, hvad der sængler os til Guddommens Bud; de drive det gode Varn til at adlyde Forældrenes Befalinger; de ville ogsaa

bedst lære at opfylde Læreren's Fordringer, og give hans Exempel Kraft. Derfor søge Læreren at erherve sig, hvad Aand og Hjerte, hvad Liv og Wandel vrl: feligen gjør agtværdigt og elskværdigt, og da vil vel Agtelse og Kjerlighed ikke mangle ham, og da vil han sædvanlig og i det Hele heller ikke savne Lydighed mod sine Fordringer.

Held ham, naar han tillige er en lykkelig Lærer, det er, naar hans Behandling af Gjenstandene kan henrive, naar hans Foredrag er vækkende, naar hans Underviisning virkelig bringer Disciplene videre, naar han veed at bringe dem til egen Driftighed og egen Flid, naar hans Naad og hans Anviisning letter deres Fremskridt. Jeg kalder denne en lykkelig Lærer, ligesaa vel fordi jeg troer, at kun han i sit Embed kan leve med Glæde, arbejde med Freidighed og virke med sand Nytte, som ogsaa fordi just dertil hører saa meget, hvoraf Læreren selv kun kan give sig Lidet, naar han ikke erholder det af Naturens gunstige Haand.

Men, blandt ethvert Antal Disciple ere dog ogsaa altid Nogle, som, værre sig ved Fordærvelse i Characteren, eller ved Feil i den huuslige Opdragelse, blive usølsomme for Alt, hvad vi hidindtil have anført som Midler til Disciplin. Andre derimod, som vel ere modtagelige for Indtrykket af hine Midler, maae først afvænes med Unoder, og der vil hengaae en Tid, inden hine bedre Midler kunne virke paa dem. Ja, selv den bedre og mere dannede Discipel, paa hvem det gode Exempel vrlker, som føler Agtelse og Kjerlighed for Læreren, som bliver hans heldige Indvirkning paa

ham vaer, maa ikke overlades sig selv; der gives dog Dieblikke, hvor alt dette ikke nok holder ham tilbage, eller tilstrækkeligt driver ham frem. Selv det bedre unge Menneſſe bliver dog altid udsat for at indtages af det ſlette Exempel, at lokkes af Letſind, at bruse op i ungdommelig Hæſtighed og at komme i Fare ved Ubeſindighed. Derfor bør Læreren, ſaa mønſterværdigt ogſaa hans Exempel er, ſaa meget han ogſaa agtes og elſkes, ſaa ſjønne ogſaa Virkningerne af hans Underviisning ere, ikke ſtole alene paa alt dette, og være rolig for alt Andet. — Han har Love for ſig, over hvis Sagttagelse han ſkal holde, han har ſelv gjort Fordringer, paa hvis Opfyldelse han maa ſee, og dette gjøre han med Wiisdom og Omhyggelighed. Han anſee Intet for ringe, ingen Discipels Overtrædelse af en eller anden Fordring for ſaa ubetydelig, at han aldeles ikke har nødig at bemærke eller ſtraffe den. Enhver Overtrædelse af Orden, enhver Mangel paa Lydighed gjøre ham opmærksom, ſelv Miner og Bevægelſer, der forraade ham et Indvortes, ſom det ikke ſkulde være, være ham ikke uvigtige. Uſkyldig og ligegyldig ſynes mangen Udfærd i Begyndelsen, og den ender med at forbitte Læreren Embed og Liv; ubetydelig og af Enkelte begynder enhver Uorden, og efterhaanden forſtyrver den det Hele og bemægtiger ſig Alle.

Dog det er ikke altid blot Ligegyldighed, ſom hindrer Lærernes nødvendige Omsorg, det er ogſaa tidt altfor ſtor Tro paa vore Discipels Godhed og Uſkyldighed. Da opſtaaer ofte den Tanke hos os,

at dette dog vel ikke er saa llde meent, at hiint dog ikke er saa betydeligt, at dette eller hiint af sig selv vil tabe sig, og vi skrækkes maaskee for os selv, naar vi hist begynde at ane ondskabsfuld Træffhed, her be- regnet List, der et snu Forsøg. Hvo vilde ogsaa strax vredes paa den Lærer, der lader sig forlede af den skjønne Tro paa sine Pleiesønner? Hvilken Lærer har ikke erfaret, hvor svært det har været ham at mistroe sine Disciple? Og dog er den Lærer, som overseer eller ringeagter dette eller hiint, i hundrede Tilfælde den Bedragne, fordi han af egen Hjertensgodhed ogsaa bygger paa denne hos sine Disciple. Og, naar det nu allerede er vanskeligt at see og at bemærke Alt, hvad her er at see og at bemærke, saa er det i det mindste ikke mindre vanskeligt at behandle det Bemærkede saaledes, at vi kunne haabe, at det Onde er hindret, undertrykt og udryddet. Hvor forskjelligt er, hvad der maa skee og Maaden, hvorpaa det maa skee, efter Disciplenes Alder, Charakter, Dannelselse, Opdragelse og øvrige Opsørsel? Og ofte bliver dog intet Andet tilovers for Læreren end at revse og straffe.

Det er angribende og sørgeligt for enhver Lærer, at udøve denne Deel af sit Embed. Ungen vil derfor begynde med Straf hos en Discipel, men heller Ungen bør undslaae sig derfor, naar det saa maa være. Men hvor det maa skee, der skee det med Strenghed og Upartiskhed.

Upartisk er, efter min Mening, ikke den Lærer, der, som man siger, gaaer Nækken igjennem og straffer den Ene som den Anden; i mange Tilfælde kalder

jeg en Saadan uretfærdig, og i alle Tilfælde uforstandig. Ligesaa vist er ikke enhver Forskjel, som gøres mellem den Feilende og hans Afstraffelse, Partiskhed; men ofte vil der kun saaledes blive straffet med Retfærdighed og Hensigtsmæssighed. Den upartiske Lærer ser kun i den feilende Discipel den Feilende og hans Brødes Størrelse, om han feilede af Letsind eller med Forsæt, af Ondskab eller af Ubefindighed, og straffer uden al anden Hensyn, saaledes som hart maa troe, at Straffen her just opfylder sin Hensigt. Saaledes straffer han, for just at være upartisk, den Siintfølende, han være isøvrigt riig eller fattig, ganske anderledes, end Drengen uden Følelse, han være af høi eller lav Herkomst. Hos ham finder Ynglingen af finere Opdragelse vistnok en anden Behandling efter sin usædelige Opførsel, end den, der er vant til kun ved daglig corporlig Nærværelse at blive erindret om sin Uret; thi han veed, hist vilde han fordærve Alt ved en Medfart, som her blot alene hjælper; her vilde Intet frugte, hvad hist smerter og virker. Og fra disse Grundsætninger vil den upartiske Lærer, selv med Skinnet af Partiskhed, ikke lade sig bringe. —

Disciplin, have vi ovenfor sagt, maa være et Heelt, og maa strække sig, paa lige Maade og i samme Grad, til alle Skolens Afdelinger. Men hvorledes kan den det, naar ikke alle Skolens Lærere, i samme Mand og med samme Villie arbeide til dette Maal? Det vil i ingen Henseende bringe Skolen Fordeel, naar Lærerne behandle hinanden med Kulde, for ikke at nævne Noget værre; kun naar de ansee sig Alle

som nødvendige og væsentlige Dele af det Hele, hvilkke kunne virke desto bedre og lettere, jo nærmere og indeligere de ere forbundne, vil Underviisningen og Dannelsen overhovedet lykkes. Men fremfor Alt er denne Enighed og Samvirken væsentlig med Hensyn til Disciplin; thi kun der, hvor Almeenaand er herskende blandt Lærerne, hvor Enhver har lige Interesse for den hele Anstalt, hvor venskabelig Meddelelse finder Sted angaaende Disciplene, kun der er det muligt, at Lærernes Fordringer til Disciplene stemme overeens, og at alt det, som henhører til Jagttagelse af Disciplin, med Omhyggelighed kan overholdes. —

De Fordringer, som her saaledes gjordes til Læreren, og hvis Opfyldelse forlangtes af ham, naar han fra sin Side vil sørge for Skolens Disciplin, som han bør, vare vistnok ikke lette og ikke faa. Men dog vil Læreren ikke altid naae Maalet for sin Stræben at skaffe sin Skole den skjønneste Prydelse, Disciplin, naar der ikke tillige bliver ham den Understøttelse til Deel fra alle de Sider, fra hvilke han kan og bør vente den. Og jeg feiler vist ikke, naar jeg anser det for den nærmeste og uundværligste Understøttelse, som Forældre ere istand til at yde ham og — hvorfor skulde jeg ikke sige det? — ogsaa ere skyldige at yde ham.

Det hænder sig nemlig ikke saa aldeles sjældent, at Forældre, naar de have overgivet deres Barn til Læreren, troe sig fritagne for en betydelig Byrde, Omsorg og Ansvar, og mene nu ganske at see alt dette paa fremmede Skuldre. Det forekommer dem

saa aldeles at være Lærere's Sag, at Disciplen er
 flittig, lærer Noget, kommer videre i Kundskaber,
 gjør Fremskridt i Sædelighed, eller dog ikke gaaer
 tilbage, at de, fra nu af, kun lidet eller aldeles ikke
 eller kun saaledes, som man pleier at besørge noget
 Overflødig, bekymre sig om alt dette, og derimod
 uden videre tilregne Læreren det, naar deres Forvent-
 ninger blive skuffede. Nei! Forældre træde ikke fra,
 saaledes som Læreren træder til; de tage Læreren til
 Hjælp og forbinde sig med ham, for at Enhver nu
 med fælleds Omhu, ved fælleds Tilsyn og med fæl-
 led's Ansvar kan drage Omfarg for den Andeel i Lær-
 lingen's Dannelse, som hans bestemte Forhold til Lær-
 lingen paalægger ham, og hans øvrige Stilling, og
 hans andre Forhold tillade ham.

Heeltvel vide vi, at i mange Tilfælde kan For-
 ældrenes Andeel i deres Børns Fremskridt i Kund-
 skaber, og især i videnskabelige Kundskaber, kun være
 ringe. De fleste af Disciplenens Forældre eller Værger
 ere for lidet bekendte med de Kundskaber, hvori der
 undervises, især i de høiere Klasser, til at de selv
 kunne hjælpe Disciplen frem; de Dveller, som anstilles
 i enhver Skole, ere dem for fremmede til, at de
 kunne føre nogen bestemt og nøiagtig Opsigt dermed;
 og endnu flere Forældre see sig, ved deres forretning-
 fulde Stilling, som gjør dem det endog umuligt regel-
 mæssigt og blot nogenlunde vedholdende at beskæftige
 sig med deres Søn, aldeles ude af Stand til at
 bringe deres Sønner videre i Kundskaber. Man tænke
 sig den jævne Haandværker, den beskæftigede Kjøb-

mand, den travle Forretningsmand, eller den bekymrede Enke, og man indseer, hvor sjældent Forældre kunne tage stor og umiddelbar Deel i deres Sønners Dannelse til lærde Kundskaber. Men saaledes er det ikke, naar man taler om Disciplin. Undervise kan ikke enhver Fader og enhver Moder, mindst i lærde Kundskaber, men hvo der ikke kan opdrage, det vil sige, ikke kan danne til Ret og Pligt, og ikke vænne til Belansthændighed og Orden, den skulde ikke være Fader og ikke være Moder. Og hvad er mere beslægtet med hinanden og næiere forbundet med hinanden end Opdragelse og Skoledisciplin? Hvad anden Hensigt har vel denne sidste, end at danne til visse Pligter og vænne til en vis Orden? Hvad andre Fordringer gjør den vel end Sædelighed og Pligt, Anstændighed og Orden? Og dens Midler, ere de ikke, ligesom ved Opdragelsen, Formaning og Advarsel med Ord og Exempel, ved Belønning og Straf? Lade vi Erfaring tale; den skal sige os, hvor underligt hiint Vaand er. Nævner den os ikke altid de velopdragne Børn ogsaa som velopdragne Disciple? Siger den os ikke, hvor let det er for Læreren at erholde Lydighed af det Barn, som overhovedet er vant til Lydighed? at vænne den Discipel til Orden, der som Barn i sit Hjem kun kjender Orden? Men hvor vanskeligt er det derimod at styre den Discipel, som tør tillade sig Alt hjemme? hvor sjelden bringer selv Læreren strengeste Opsigt det videre hos Discipelen, end at han listigen holder sine Skjelnstykker mod sine Meddisciple hemmeligt, naar han hjemme tør vove

Alt mod sine Sødsfende? Og, hvorledes kunde det ogsaa være muligt andet, end at Disciplen sædvanligen i Skolen ikke er anderledes, end han i sit Hjem er vant til at være? at han i Skolen umiskjendelig udtrykker Trækkene af sin huuslige Opdragelse? Han er i Hjemmet, før han er i Skolen; han er kun Timer i Skolen, men hele Dage hjemme. Hvad Forældre gjøre, hvad Sødsfende tillade sig, hvad Tyendet ikke undseer sig ved, det er det, som først bestemmer hans Tilbøielighed og hans Villie. Hjemmet er den Kreds, i hvilken hans Sindelag og Handlemaade først og uden Tilbageholdenhed viser sig. Skulde Barnets Sindelag ikke der danne sig tidligere og bestemttere end i Skolen? Og hvordan vel anderledes, end at just saaledes ogsaa bestandigen Forældrenes Sindelag og Aand, deres Orden og Exempel, deres Indretninger og Sædvaner skulle virke paa Barnets Hjerter og Aand, paa dets Levemaade og Sæder!

Naar altsaa Hjemmet og Skolen, den huuslige Opdragelse og Skoledisciplinen ere saa nær beslægtede, og hiins Indflydelse paa denne er saa betydelig, saa maatte Forældre, for at tage den Deel i Skoledisciplinen, som Pligten tilfiger dem, derved endnu have en Opfordring mere til at vaage over Sønnerne i deres huuslige Liv og Aanden i deres huuslige Opdragelse.

Wille vi tænke os et Hjem, som danner Sønnerne for Skolen og dens Fordringer, som det bør, saa tænke vi os en Familie, hvor ethvert Lem af Familien, selv Barnet, ikke veed af Andet, end at

Alt har sin Tid, og Alt sin bestemte Orden, hvor: efter Barnet selv allerede maa rette sig. Jeg tænker mig da Sønnen opdraget af en Fader og en Moder, der, ligesom de selv leve i en bestemt Virksomhed, saaledes ogsaa vænne Alt omkring sig, Børn og Tyende, til en saadan stille, uafbrudt og stadig Virksomhed, i hvilken de vide at bevare saavel sig selv som Barnet for Rødsomhed og Uvirksomhed. Allerede som Barn vidste Sønnen her ikke af Andet, end at Faderens og Moderens Ord krævede ubetinget Lydighed, aldrig bød Faderen ham Noget, som Moderen volig saae ham forsømme; Moderen forbød ikke det, hvortil Faderen smilede, og Ingen bød uden strengt at holde over dets Opfyldelse. Sønnen saae bestandigt i det Fædrenehuus, at man ærede Pligt, holdt Diet hellig og stedse handlede med Værdighed. I vor Discipels Hjem erholdt Den Agtelse, som tilkom Agtelse; denne vises Fader og Moder, den vises Enhver, som Alder eller Fortjeneste, eller Kundskaber og Færdigheder udmærker; endog Tyendet tør den ikke nægtes, og den fattigere tør ikke foragtes. Barnet har aldrig i sit Hjem lært at kjende Stolthed som Tegnet paa en vis Værdighed eller en vis Stands Forrettighed. Ærbarhed, Anstændighed og Sædelighed bleve pleiede i hans Hjem, som den menneskelige Dyds Skytsgu: inder, og det menneskelige Livs Prydelser.

Og denne hele Bygning af den huuslige Lykfsalig: hed, denne Vænnen til Orden og Virksomhed, til Ly: dighed og Pligttroskab, til Beskedenhed og Sædelighed grundede sig ikke paa Forældrenes Magtsprog, og Bør:

nenes Frygt for Straf, den bliver heller ikke vedlige holdt ved Vilkaarlighed og Strengthed. Det var Forældrenes faste Grundsætninger, som lagde Grunden til alle disse Dyder, det var deres eget sædelige og religiøse Sindelag, som de meddeelte deres Omgivelser, det var deres eget Exempel, som dannede deres Børn, og deresaarvaagne Opmærksomhed, som ledsagede og ledede Alle.

Og en Søn, som er opdraget i et saadant Hjem, skulde ikke let og gjerne, som Discipel, overalt rette sig efter Orden, og vise Lærerne Agtelse, og vænne sig til Flid, og til den Bessedenhed og Belanståndighed, som Skolen forlanger? Han skulde ikke gjøre det let for Læreren at holde over Disciplin? skulde ikke tillige blive den tro, hvor Læreren's Nie ikke seer ham? skulde ikke i alle Tilfælde være særdeles let at faae tilbage til den, hvilken han, som Undtagelse og i Dieblikke, vovede at forlade?

Men just derfor tør dog vel ogsaa Læreren vove det Duffe og den Fordring til Forældre: ville I lade Eders Sønner, som Disciple, i enhver Henseende nyde Fordelene af Skolen — og dette kan kun skee, jo mere de opfylde Disciplinens Fordringer — saa erkjender ogsaa, hvor afgjørende til dette Niemeed det er, som I foretage Eder i Eders Huse, hos Eders Børn. Væn dem der til Orden, opdrag dem der til Lydighed, dan dem der til Verbarhed og Bessedenhed, lær dem der at faae stille Virksomhed og egen Flid kjær, fyld dem ogsaa der med Fordragelighedens og Kjærlighedens Aand! Og forsøger ikke at vænne Børn til alt dette ved Strengthed og Haardhed; hvad der blot fremtvinges ved disse, varer

ikke længe; hvad der ved dem nødes ind i Barnets Liv, bliver dog fremmedt for Hjertet; hvad der alene ved dem paalægges Barnet, længes det efter snart at affaste. Men det være Eders Ord og Eders Lære, Eders Grundfætninger og Eders Sindelag, Eders eget Exempel, Billedet af Eders Liv og Virken, Eders Fasthed og Standhaftighed, som forbereder Eders Børn til gode og mønsterværdige Disciple! —

Denne Fordring til Forældre synes mig saa væsentlig og saa nødvendig, at jeg næsten kunde fristes til at lade den være den eneste. Og saa bliver den altid den høieste Fordring, naar Talen er om Disciplinens fulde Fremgang og hele Betsignelse; men der gives dog endnu andre, hvilke i det mindste ogsaa da bør opfyldes, naar man kun vil tænke paa Disciplinens Bevaren, og fra hvilke Forældrene ikke tør løsrive sig, uden høiligen at vanskeliggjøre Disciplin eller at gjøre den aldeles umulig.

Hvilken Disciplin lader sig vente af Disciplen, naar Skole og Lærer, og saaledes ogsaa hvad hiin forlanger og denne fordrer, er ham ligegyldig og af lidet Værd? Men, hvorledes skulde dette ikke være Tilfældet med Disciplen, naar Forældre kun altfor meget lade sig mærke med, at Skole og Lærer ikke ligge dem meget paa Hjerte? Sandelig, endog som Barn vil Disciplen snart mærke, naar Skolen kun tykkes hans Forældre god til at fjerne Børnene fra Gaden, og en Tid lang at blive dem quit, naar de ere overbeviste om, at man i Timerne og Dagene i Skolen dog ikke bliver nogen Lærd; han vil nu fra sin Side allerede være skjædesløs nok og kun bryde sig lidet om Minuter eller Kvarteer,

som han kommer for sildigt. Det vil ikke undgaa Sønnen, naar Forældre i Læreren kun seer en Mand, som alene af den Aarsag besørger sit Embed, fordi han lønnes derfor af Staten, og der kun fordrer Alt, hvad han fordrer, fordi det er bleven ham paalagt. Sønnen vil snart blive dette vaer, og ganske voligt lade Læreren fordre og ønske Orden og Flid og Nolighed, han vil maaskee være bange for Straffen, men gjøre Alt, for at undgaae den, eller for efterhaanden at trætte Læreren. Nei! kun naar Forældre have Afgtelse for Skole og for Lærer, vil ogsaa Disciplen have den, naar Forældre ansee det for vigtigt, hvad der foretages i Skolen, og hvad den fordrer, kun da bliver sædvanlig alt dette behandlet med Vigtighed og Omhu af Disciplen. Naar Forældre ansee Skolen som en Fornødenhed og Velgjerning for Børnenes Mand og Hjerte, og ikke skamme sig ved at tilstaae dette for deres Børn; naar Forældre ansee hver Dag, som Disciplen henlever for Skolen og dens Arbejder, for Binding, og frygte Tab for Børnene af hver forsømt Skoletime: saa vil alt dette upaatvivleligen ogsaa meddele sig til Disciplen, og gjøre ham Besøget i Skolen, og Arbejderne til den vigtige. Naatte Forældre i Læreren erkjende en Mand, hvem Underviisning og Ungdomsdannelse er det, hvorover han tænker, og hvorfor han lever, og for hvilket han kun alene ønsker at tænke og leve; som ingen større Glæde har, end sine Disciples Fremgang, og som Verden ingen større kan give; hvem man forbittrer Livet, naar man hindrer hans Virksomhed, hvis Hjerte man saarer, naar man trodser hans Læreromhu; og, i Sand:

hed, ogsaa Sønnen vil snart lære at skamme sig ved, ved Ulydighed at krænke en saadan Mand, ved Uorden at ærgre ham, ved Dovenskab at standse ham i hans Virksomhed, ved Usædelighed at forstyrre hans Hensigter. —

Med en saadan Ugtelse af Forældre for Skole og Lærere lader sig da ogsaa let vente Beredvillighed til at underkaste sig og deres Børn Skolens og Lærernes Fordringer. — Det er sandelig næsten utroligt, at der skulde gives Forældre, som sætte en Væge i at byde Skolen og dens Fordringer Spidsen; men enhver Skoles Historie kan dog vel hist og her opvise Exempler derpaa. Alene saadanne Forældres Sprog: "Er jeg ikke Herre over mit Børn? — naar jeg nu helst vil lade mit Børn blive hjemme? — naar jeg nu vil have mit Børn færdig? — naar jeg nu vil tillade mit Børn Noget, og have at Andre skal tillade det?" Men dette Sprog er ogsaa den høieste Grad af Forsyndelser, hvori Forældre kunne gjøre sig skyldige imod Skoledisciplinen, og forudsætter saamegen uforstandig Egensindighed og raa Stolthed, at det allerede af den Årsag intet Under er, naar det er et sjeldent Nædselsryn i en Skolemands Liv, at træffe paa saadanne Forældre. Men vi maae fordre langt mere af Forældre, end blot ikke at føre dette Sprog. — Man har alt oftere sammenlignet Skolen med en Stat. Om ogsaa denne Lignelse fra mange Sider skulde halte, saa har den dog i det mindste det tilfældes med Staten, at enhver Enkelt, som træder i Forbindelse med den, for ved den at erholde visse Fordele, maa finde sig i visse Indskrænkninger, som det Heles Vedligeholdelse

udkræver; maa underkaste sig visse Besværligheder, og beslutte sig til visse Savn, som Alles Vel gjør nødvendige. Saa kan det altsaa ikke være anderledes, end at mangen Indretning og Fordring af Skolen kan hindre Forældrene til visse Tider og synes dem byrdefulde. Skolen selv har vel bestandigen gjort disse Indretninger, som maaskee kunde være trykkende, færrer; men det kan dog ikke være anderledes, end at den forlangte Nærværelse strax ved Læsetimens Begyndelse undertiden strider mod Forældrenes huuslige Indretninger; at Forbudene mod at deeltage i denne eller hiin Udspredelse, eller mod at besøge dette eller hiint Sted, synes dem unødvendige. Men i disse og lignende Tilfælde, troer jeg, tør Skolen ikke med Urette vente Beredvillighed af Forældrene til at finde sig i dens Orden og Love. Bilde dog Forældre betænke, naar de ogsaa undertiden føle Ubekvemmeligheder eller troe at opdage unødvendige Fordringer; at den Enkelte aldrig, uden at maatte indskrænke sig, kan forene sig med Flere til eet Maal og eet Heelt; at det dog maaskee beroer paa gode Grunde, hvad der ikke synes dem at have nogen, og hvor skadelig i alle Tilfælde enhver Undtagelse er for det Hele; hvorledes det da ikke bliver ubemærket, og sjelden ubenyttet, hvad een Discipel, og hvad een Discipels Forældre gjøre; hvor meget der er vundet for Sønnens Omhyggelighed, naar ogsaa Forældrene med Omhu opfyldte Skolens Fordringer, og hvormeget mindre Sønnen vil blive letfindig imod Disciplin, naar Forældre med streng Samvittighedsfuldhed, og selv med Opoffrelse rette sig

efter dens Love; at det er en stor Fortjeneste af det Hele, naar den Enkeltes Forældre hellere underkaste sig mangen Ubequemmelighed, end ved deres Exempel skade Disciplinen! Vilde de, naar de see sig indskrænke ved Skolen og dens Love, villig tænke paa den Betsignelse, som Lærere ønske de Forældre og søge at opfylde hos deres Børn, som ved Beredvillighed imod Skolens Fordringer saa skjönt bevise deres Agtelse for Skolen, og deres Deeltagelse i sammes Vel! —

Men deres Andeel maa ikke være passiv alene. De maae ogsaa virksomt, utrætteligt, ved omhyggeligt Tilsyn, og alvorlig Fasthed holde deres Sønner til at opfylde Disciplinens Fordringer. — Ogsaa her vil jeg vist ikke forlange for meget af Forældrene. Jeg veed, at Lærers Andeel i det umiddelbare Tilsyn med Disciplene og deres Skolepligter, er den største, og at han fornemmelig skal og kan holde dem til dem alle; det ligger i Sagens Natur. Jeg tilstaaer ogsaa, at jeg slet ikke billiger det, naar Læreren allevegne og ovenikjøbet for Forældrene kommer med Klager over deres Børns Forseelser mod Disciplinen, og anmoder dem om at straffe og at irettesætte; ligesaa lidet som jeg — at jeg skal erindre det i Forbigaaende — kan kalde det Godt, naar Læreren skal straffe, hvad Feil der er begaaet i Hjemmet. Thi Lærer og Forældre have hver sin Deel, og hver sin Vyrde i sin Deel. Ingen vanskeliggjøre den Anden, hvad han uden dette allerede har at bære. Ogsaa afhænger Enhvers Værdighed, efter mit Tykke, deraf, at han alene gjør, hvad han alene har at gjøre.

Men hvorfor skulde ikke Fader og Moder lette Læreren hans Arbeid, hvor og saameget som de kunne? hvorfor skulde de ikke sige sig selv, at Noget dog langt lettere kan undgaae Læreren hos saa mange Disciple, end dem hos den eneste Søn? — At Sønnen ikke forsømmer Skolen, afhænger dog næsten ene af Forældrene, og af den Strengthed, med hvilken de holde over uafbrudte Skolebesøg. At Disciplen forlader Hjemmet til rette Tid, hverken saa tidligt, at han endnu før Skolen faaer Tid til usømmelig Opførsel paa Gaden, eller forstyrrer Roligheden før Læreren's Ankomst, heller ikke saa sildigt, at han forsømmer og opholder eller afbryder Underviisningen, det mener jeg, kunne Forældrene bedre sørge for end Læreren. Ligeledes kan det ogsaa bemærkes af Forældre, om han igjen kommer hjem til rette Tid, at han ikke efter Skolen skal drive omkring, hvor det ikke sømmer sig. Den udvortes Orden af hans Dragt, med hvilken han lader sig see i Skolen, og den Omhyggelighed, hvormed han i Skolen og udenfor Skolen vogter sig for Alt, hvad der kan bringe sammes Reenlighed og Orden i Fare, er dog især Virkning af Forældrenes Tilsyn og Strengthed. Saa ganske ubemærket kan det dog heller ikke blive for de fleste Forældre, om Disciplen holder Orden i sine Arbeider og sine Skolesager, og de kunne ogsaa heri gribe ind med. Og umuligt kan det undgaae Forældre, selv om de ikke ere umiddelbare Vidner dertil, om han i Skolen forliges med sine Meddisciple, om hans hele Forhold erhverver ham Læreren's Tilfredshed eller ikke. Den Lyst eller Ulyst,

hvormed han besøger Skolen, den Maade, hvorpaa han taler om Læreren og sine Meddisciple; saa mangen Fortælling, som han undertiden meddeler hjemme, kan sige de Forældre, hvem Gjenstanden er vigtig nok, Alt, hvad de have nødig at vide, for ikke at forsømme denne Deel af deres Pligt, ved Advarsel og Formaning, ved Alvor og Værdighed af Fader og Moder at holde Sønnen til Orden. —

Ogsaa i enhver anden Henseende vil det være Binding for Disciplen, naar Forældre ogsaa i Læreren erkjende Deres og deres Søns Ven, og i det mindste gjøre sig en fri og aaben Meddelelse angaaende Disciplen til Lov mod Læreren; men især med Hensyn paa Disciplin, bliver en saadan Forbindelse næsten nødvendig, i det mindste høist ønskelig.

Vi have ovenfor gjort det til Lov for en viis og i Sandhed nyttig Disciplin, at den ikke behandler een Discipel i enhver Henseende som den anden, og ikke straffer een netop ligesom en anden, men behandler Enhver efter sin egen Charakter, og som den just gavner og nytter ham. Men dertil hører, at Læreren nøie og rigtigt kjender Disciplen, naar han ikke skal feile i sin Behandlingsmaade og derved paa mange Maader skade Sagen og Disciplen. Men maa ikke enhver Lærer tilstaae, at han en Tid lang har taget Feil af flere og maaskee af mange Disciple? — Der gives en Gjenstridighed, som længe veed at skjule sig; en Egensind, som længe holder sig hemmelig; en Hefstighed, som ikke strax viser sig; en Skalkagtighed,

som længe ikke er at opdage; en Slags Spot og Haan, som meget godt forstaaer at skjule sig; den Udsprede paatager sig ofte den Opmærksommes Mine, den ondskaabsfulde Driller synes os længe ubesindig, den Listige og Hyklere bliver os ikke strax kjendelig. Hos mangen een skuffer os det Udvortes, som ikke lover meget; hans Væsens Nolighed tykkes os Ladhed, hans Stilhed Ligegyldighed og Følesløshed; hans Undseelse og Frygtsomhed Mangel paa alt indvortes Liv. Og hvorfor ikke tilstaae det, at den Enes Talenter, den Andens Flid, Dennes Opmærksomhed og Fremskridt, Hiins Godhjertighed og behagelige Væsen lader os maaskee længe oversee hans Feil og Unoder, ja ikke engang ane dem hos ham. Hvor mange Skridt kan Disciplen desuden gjøre, som dog ikke blive Læreren bekjendte, og som dog enten allerede ere Forsyndelser imod Disciplin, eller let kunne blive det? Men, hvad der skjuler sig i Skolen, det udvikler sig hjemme; hvad Læreren overseer, det viser sig for Forældrene; hvad der bestikker Læreren, det blander maaskee Forældrene mindre; men ogsaa den indvortes Godhed aflægger hjemme det Skjul, som forhindrer Læreren fra at opdage den. Men hvor velgjørende er det just derfor ogsaa i denne Henseende, naar Forældre behandle Læreren ganske overeensstemmende med det Forhold, hvori de, som Forældre, staae til ham, som Deeltager i en vigtig Forretning og en magtpaaliggende Omsorg, der umuligt saa godt kan blive besorget, naar Ungen af de Forbundne aabne sig for hinanden; naar Forældre allsaa agte det Uma-

gen værd, at gjøre Læreren bekendt med deres Synsmaade, deres Bemærkninger, deres Erfaringer og deres Dom om Sønnen. Hvor mangt et Misgreb vilde da ogsaa blive sparet den omhyggelige Lærer, hvor mange Unoder vilde lettere blive forebyggede, hvor mange vilde tidligere være at udrydde. Fortjener altsaa Læreren Forældrenes Tiltro, saa maae de heller ikke nægte ham deres Meddelelse; fortjener han at være Barnets Lærer, saa være han ogsaa en Ven af dets Forældre. —

Dog af Alt, hvad Forældre kunne gjøre eller undlade til Skade for Disciplinen, er vel Intet for dørvelligere end deres Partiskhed for Disciple. Jeg veed vel, at en Lærer, som engang er kommen i Besiddelse af sine Disciples Kjærlighed og Tillid, sædvanlig ikke lider meget fra denne Side. Han finder tvertimod sine Forsvarere i sine Disciple, naar ganske Andre søge at nedsætte ham. Men saa hurtigt vinder han dog ikke altid Disciplenes Kjærlighed og Tillid, at ikke i Begyndelsen Meget af det, som Læreren foretager sig, skulde synes dem paafaldende, Meget af det, han fordrer, vilkaarligt, og mangen Straf for haard. Ogsaa er der undertiden nogle Disciple, der formedelst de hyppige Erfaringer, de gjøre om Læreren's Alvor og Strengthed, og formedelst de paa mange Maader fortjente Jrettesættelser i Skolen, medens de hjemme ere ganske anderledes vante, aldeles ikke, eller i det høieste kun meget langsomt fatte Kjærlighed til Læreren. Lade vi nu de Disciple, som ere i dette eller hiint Tilfælde finde aabent Øre hos Forældrene med

deres Besværing og Klager, disse antage sig dem, i Begyndelsen kun med at istemme deres Klager, da maaſkee i beſtandigt tydeligere Utrringer af Dadeln og denne eller hiin Medſættelſe af Læreren: ſaa er Intet viſere, end at Sønnen meget ſnart mærker det Tilflugtsſted, ſom han finder hos ſine Forældre imod Læreren, og Intet naturligere, end at han, naar han ikke imidlertid er kommen til bedre Indſigt, og det gode Hjerte har ſaaet Overhaand, benytter hiin Opdagelſe til at fremture i ſine Unoder; ſaa længe ſom muligt byder Læreren og hans Fordringer Trods, og, naar det ikke kan ſkee anderledes, søger ved Uſandheder og Fordreielſer at holde ſig ſkadeløs. Uden Tvivl vil Læreren ikke lade ſig vildlede af alt dette; men han vil ſaalænge paastaae det, ſom han med Grund fordrer, og med Det reuſer, indtil Disciplen bliver anderledes eller ophører at være hans Discipel; og vil ikke ved intet betydenſe Snak og uforſtandig Dadel lade ſig afholde fra det, ſom han gjør af Overbeviſning. Men man tænke ſig den værdige Lærers ubehagelige Følelſer under denne Kamp med Disciplens Banart, den Anſtrengelſe og Opmærkſomhed, med hvilken han, ſine Grundſætninger tro, maa behandle ſaadanne Disciple, maa afværge de Følger, ſom en ſaadan Opførelſe af en Discipel i Skolen let drager efter ſig, og maa forebygge eller formindſke den Skade, ſom den gjør uden for Skolen. Og det er dog ikke enhver, ſelv den fortræffeligſte Lærers Sag, her at holde ud, uden at blive træt.

Men ogſaa her er Intet lettere, end at ſige, hvad der ſkulde ſkee, og hvorledes det ſkulde ſkee,

saasnart vi erindre os hiint Forhold mellem Forældre og Lærere, hvorom vi ovenfor bleve enige. Thi Intet er dog vel naturligere, end at Forældre skulde være upartiske og retfærdige mod den Mand, med hvem de engang have besluttet sig til i Forening at drive et saa vigtigt Anliggende og maaskee at overlade ham den største Halvpart, og allerede hos sig selv fremfor Alt tiltroe Læreren det Bedste, formode Fornuft i hans Fordringer og Indretninger, og tillidsfuldt afvise Sønnens Klager og Besværing. Men selv der, hvor Faderen kunde formode, at Sønnen havde lidt Uret, at Læreren ikke havde truffet den rette Wei, at han ved en anden Leilighed kunde have overilet sig og feilet, der tør jeg vel ogsaa endnu tillidsfuld spørge, om det ikke var paa sit Sted, da at tænke paa Læreren's sædvanlige Arbeid og Anstængelse, hvorved han vel engang kan oversee Noget; paa Læreren's Iver og Ønske, som vel ogsaa engang kunde føre ham forvidt, paa Menneskenes fælleds Ekjæbne, som ogsaa lader ham være udsat for Feil og Overilelser; og om man ikke snarere i Betragtning heraf skulde formane Disciplen, end billige og istadsæste hans Klager! Og hvorfor skulde ikke enhver Discipels Forældre have ligesaa vel den Pligt som den Ret, ved virkelige og betydelige Tvivl om Læreren's Indsigt, Klogskab og Fordomsfrihed, fremfor alle Ting og før endnu noget Ord er talet og noget andet Skridt gjort, selv at tale med Læreren, uden Tilbageholdenhed at forklare sig, rolig og villig at høre ham, i Fælledskab at behandle det, der angaaer Begge? Hvor ganske anderledes vilde da saa mangen Klage, saa mangen Besværing, saa

mangen Efterretning af Sønnen vise sig? Hvorofte vilde Forældre og Lærere endnu mere nærme sig til hinanden, istedetfor at de, efter Sønnens Hensigt, skulde fjernes fra hinanden? Hvor meget bedre vilde undertiden Disciplen søie sig efter Lærerens Fordringer, naar han mærkede, til hvilke aabenhjertige Forklaringer hans Klager og Efterretninger gave Anledning? Og blev da selv Læreren ikke fri for Vebreidelse og Vrøde, hvilken ganske anden Skikkelse vilde Sagen faae, hvor let Skaden blier forebygget, naar Faderen og Læreren herom vare blevne enige, end naar kun Faderen og Sønnen vare det? Men hvad skulle vi kalde det, naar Forældre kun høre Sønnen, og allerede fuldkommen troe Sønnen? naar de ikke ville høre Læreren, ikke forklare sig for ham? — og dog tale høit, eller hvad der endnu er utilgiveligere, hemmeligt og saa nedværdigende som muligt, om Haardhed og Partiskhed, som han tillader sig, og om Uordener, som han taaler? Nei! Upartiskhed mod Børnene, Retfærdighed mod Læreren og i ethvert Tilfælde aabenhjertig Meddelelse angaaende Alt, hvad der er dem paafaldende, det er, hvad jeg tilsidst endnu troer at torde fordre af Forældre, naar Skoledisciplin ikke af dem skal hindres, men befordres. —

Men endnu et Ord til de Forældre, som have formegen Hjertensgodhed og formegen naturlig Villighedsfølelse, til af Partiskhed for Sønnen at være uretfærdige mod Læreren, men, som dog hos sig ikke kunne bringe det til aabenhjertig Meddelelse. Hvorfor altsaa ikke være aabenhjertig? hvorfor hos sig selv nære Tvivl

om den Indsigt og den Opmærksomhed, med hvilken Læreren maa behandle Alt, hvad der hører til Disciplin, uden at meddele den til ham, hvem det saa nær angaaer? Er det maaskee fordi Sagen er saa ubetydelig, at saadanne Forklaringer ikke lønne Umagen? Nei, det er den vist ikke hos de Forældre, med hvilke jeg her taler. Meget mere er det den Tanke, som holder mange og særdeles gode Forældre tilbage fra at indlade sig i en Forklaring med Læreren: "Vil det ogsaa nytte Noget? og vil Læreren ikke misforstaae mig? ja endog tage mig det ilde op?" — Men disse Forældre tør jeg vel i ret mange Læreres Navn sige: Forældre, I tage fejl! eller ogsaa Læreren maa være en raa og følesløs, eller en forsængelig og stolt Mand, og det er dog vel ikke Pluraliteten af os. Ingen kjender sin Skoles Mangler bedre, end den sande og værdige Lærer, han aner dem ogsaa der, hvor han ikke seer dem, og han takker Enhver, der bringer ham videre i Kundskab herom. Og af hvem skulde han vel før vente det, og mere med Velvillie optage det, end af hans Disciples Forældre? Hvorledes skulde han miskjende Forældrenes Ret og sin Pligt imod dem? hvorledes skulde han foldt tillukke sit eget Hjerte, hvor Faderen med Tiltro og Kjærlighed aabner sig for ham? Og hvorledes skulde han see, hvad der mangler, og ikke hjælpe og forbedre, hvor han kan, og saameget som han kan? Nei! tiltroer ham saa meget Hjerte, saa megen Humanitet, saa megen Beskedenhed, at han med Deeltagelse vil høre Forældre, med Beredvillighed forklare sig for dem, og med rastløs

Stræben overalt søge at bevirke det, han har indseet, og som virkelig kan blive bedre!

Jeg er langt fra at have gjort alle disse Fordringer til Forældre, uden at føle, at de ere mange og betydelige; at det ikke er let at opfylde dem i deres hele Omfang; at Opfyldelsen selv ikke engang overalt ene afhænger af Forældrenes Villie, men ogsaa hos denne og hiin af udvortes Omstændigheder og Forhold; at især den første og blandt alle den væsentligste, at danne Sønnerne for Skoledisciplin ved Tonen i den huuslige Opdragelse, overhovedet er vanskelig, og kun under visse lykkelige Omstændigheder mulig ganske at opfylde. Heller ikke er jeg enten saa fuld af Indbildskhed, eller saa blottet for Menneskekundskab, at jeg skulde tiltroe mig ved disse Linier at have forandret Meget. Men den Overbeviisning, det tilstaaer jeg, ønskede jeg i det mindste at have befordret og udbredt: "At det altsaa" ikke er Skolen og Læreren, af hvem man alene bør" vente Disciplin; at altsaa Forældre ikke ubetinget og" uden Indskrænkning maae kaste Skylden paa Skolen" og Lærerne, naar Disciplin mangler; at altsaa det" Guldkomne ikke lader sig vente, naar ikke tillige Foræl-
"dre lægge Bind paa det Guldkomne, at altsaa Begge" maae arbeide i Forening, naar Disciplin skal lykkes;" og endelig, at det i den Grad vil blive bedre med" Disciplinen, i hvilken Forældre og Lærere, med" forenet Stræben og med fælleds Iver, arbeide paa" det Bedre."

Maatte Forældre og Lærere lige stærkt føle, hvilke Pligter de have med hinanden og mod hinanden, og

hvilken inderlig Forbindelse de have indgaet! Og maatte Alle, som føle og vide dette, gjøre hvad Hjerte og Samvittighed byde dem! Held da den Skole, i hvilken Disciple, Lærere og Disciple; nes Forældre gjøre, hvad Disciplin fordrer af dem Alle!

Fra Bordingborg Skole dimitteres i Aar til Univerſitetet:

1. Henriſt Christopher Glahn, Søn af Paſtor Glahn i Taarſ i Folland.
2. Vilhelm Ehrenreich, Søn af Kammeraad Ehrenreich paa Hardenberg i Folland.
3. Carl Vilhelm Boeſen, Søn af Paſtor Boeſen i Bordingborg.
4. Carl Vilhelm Prytz, Søn af Krigs-
Udſeſſor Prytz i Bordingborg.

Efter at have udarbeidet de ſkriftlige Prøver i Forening med overſte Claſſes Diſciple, blive Candidaterne examinerede

Onsdagen den 24de September.

Fra 8—12 i Latin, Tydſk og Franſk.

— 2 — 6 i Græſk, Religion og Geographie.

Torſdagen den 25de September.

Fra 8—12 i Hiſtorie og Hebraiſk.

— 2 — 6 i Arithmetik og Geometrie.

Examen fortsættes derpaa med de øvrige Disciple i følgende Orden:

Første Værelse.

Andet Værelse.

Fredagen den 26de September.

Fra 8—12. 3 Cl. Geographic.	2 Cl. a. Latinsk Stil.
— 2 — 6. 2 Cl. Latin under	1 Cl. Dansk Stil.
Oberl. Grønlund.	

Lørdagen den 27de September.

— 8—12. 3 Cl. Latin under	1 Cl. Regning.
Rector.	
— 2 — 6. 1 Cl. Historie.	2 Cl. Fransk.

Mandagen den 29de September.

— 8—12. 3 Cl. Lydsk.	2 Cl. a. Dansk Stil.
— 2 — 6. 1 Cl. Latin under	2 Cl. Religion.
Adj. Westengaard.	

Tirsdagen den 30de September.

— 8—12. 1 Cl. Dansk.	2 Cl. b. Latinsk Stil.
— 2 — 6. 3 Cl. Religion.	2 Cl. Lydsk.

Onsdagen den 1ste October.

— 8—12. 1 Cl. Geographic.	2 Cl. b. Dansk Stil.
— 2 — 6. 3 Cl. Historie	1 Cl. Latinsk Stil.

Første Værelse.

Andet Værelse.

Torsdagen den 2den October.

Fra 8—12. 2 Cl. a Græsk.	1 Cl. Tydsk.
— 2 — 6. 3 Cl. Hebraisk.	2 Cl. b. Græsk.

Fredagen den 3die October.

— 8—12. 2 Cl. Arithmetik og Geometrie.	1 Cl. Latin under Over- lærer Grønlund.
— 2 — 6. 3 Cl. Arithmetik og Geometrie.	

Lørdagen den 4de October.

— 8—12. 2 Cl. Latin under Rector.	1 Cl. Religion.
— 2 — 6. 3 Cl. Fransk.	

Mandagen den 6te October.

— 8—12. 3 Cl. Latin under Overl. Grønlund.	2 Cl. Geographie.
— 2 — 6. 1 Cl. Græsk og Naturhistorie.	

Tirsdagen den 7de October.

— 8—12. 3 Cl. Græsk.
— 2 — 6. 2 Cl. Historie.

Udfaldet af Examen vil blive bekendtgjort, og Censuren oplæst Tirsdagen den 14de October om Formiddagen Kl. 11. Til at bivaane saavel denne Høitidelighed, som Examen selv indbydes venligst og ærbødigst Disciplenes Forældre og Venner, samt Enhver anden, der interesserer sig for videnskabelig Ungdomsunderviisning.
